

Hướng dẫn áp dụng quy định của Bộ luật Hình sự về các tội gian lận, trộm cắp bòn hiếm

Ngày 15/8/2019, Hội đồng Thẩm phán Tòa án Nhân dân Tối cao (TANDTC) đã ban hành Nghị quyết số 05/2019/NQ-HĐTP ngày 15/8/2019, hướng dẫn áp dụng Điều 214 về tội gian lận bòn hiếm xã hội, bòn hiếm thớt nghiệp, Điều 215 về tội gian lận bòn hiếm y tế, và Điều 216 về tội trộm cắp BHXH, BHYT, BHTN cho người lao động của Bộ luật Hình sự (“Nghị quyết 05”).

Bối cảnh:

Theo Bòn hiếm Xã hội Việt Nam, thời gian qua, các hành vi nợ, trộm cắp và gian lận về bòn hiếm xã hội (BHXH), bòn hiếm y tế (BHYT), bòn hiếm thớt nghiệp (BHTN) ngày càng gia tăng và diễn biến phức tạp.

Bộ luật Hình sự năm 2015, được sửa đổi và bổ sung tùy từng thời điểm (“Bộ luật Hình sự”) bổ sung 3 tội danh là tội gian lận BHXH, BHTN; tội gian lận BHYT; tội trộm cắp BHXH, BHYT, BHTN cho người lao động (NLĐ). Việc bổ sung này đã tạo ra cơ sở pháp lý cho việc xử lý trách nhiệm hình sự (TNHS) các hành vi vi phạm, phần nào đáp ứng được yêu cầu, đòi hỏi của thực tiễn và công tác đấu tranh phòng, chống các tội phạm trong lĩnh vực bòn hiếm. Tuy nhiên, Bộ luật Hình sự vẫn còn có nhiều quy định định tính, chung chung và có cách hiểu khác nhau, cần có sự hướng dẫn để bòn hiếm áp dụng thống nhất pháp luật.

Thực hiện Kế hoạch triển khai thi hành Bộ luật Hình sự và Nghị quyết số 41 của Quốc hội trong Tòa án Nhân dân, để kịp thời đáp ứng yêu cầu của công tác phòng, chống tội phạm trong lĩnh vực bòn hiếm, khắc phục những bất cập, hạn chế trong thực tiễn xét xử, Hội đồng Thẩm phán TANDTC đã ban hành Nghị quyết 05.

Nội dung:

Nghị quyết này gồm 8 điều; trong đó đã giải thích rõ một số thuật ngữ được sử dụng trong hướng dẫn áp dụng các Điều 214, 215 và 216 của Bộ luật Hình sự, như: Lập hồ sơ giải; lập hồ sơ bệnh án khám; kê đơn thuốc khám; kê tăng số lượng hoặc thêm loại thuốc, vật tư y tế, dịch vụ kỹ thuật, chi phí giường bệnh; giải mạo hồ sơ, thẻ BHYT; thẻ BHYT được cấp khám; thẻ BHYT giải; thẻ đã bị thu hồi, thẻ bị sửa chữa; trên đóng BHXH; gian dối để không đóng, không đóng đầy đủ tiền BHXH, BHYT, BHTN; 06 tháng trên lên...

Đồng thời, Nghị quyết 05 cũng quy định tại Điều 3 một số tình tiết định khung hình phạt, gồm:

(a) Có tính chất chuyên nghiệp quy định tại Điểm b Khoản 2 các Điều 214 và 215 của Bộ luật Hình sự là trường hợp người phạm tội thực hiện hành vi gian lận BHXH, BHTN, BHYT từ 05 lần trên lên (không phân biệt đã bị truy cứu TNHS hay chưa bị truy cứu TNHS, nếu chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS hoặc chưa được xóa án tích) và người phạm tội lấy khoản lợi bất chính thu được từ việc phạm tội làm nguồn thu nhập;

(b) Dùng thẻ đoạn tình vi, xáo quyết quy định tại Điểm d Khoản 2 các Điều 214 và 215 của Bộ luật Hình sự là trường hợp người phạm tội sử dụng công nghệ cao, móc nối với người có chức vụ, quyền hạn trong cơ quan nhà nước hoặc thẻ đoạn gian dối, mảnh khoe khác để tiêu hủy chứng cứ, che giấu hành vi phạm tội, gây khó khăn cho việc phát hiện, điều tra, xử lý tội phạm;

(c) Phạm tội 02 lần trên lên quy định tại Điểm a Khoản 2 Điều 216 của Bộ luật Hình sự là trường hợp đã thực hiện hành vi phạm tội trên đóng BHXH, BHYT, BHTN cho NLĐ từ 02 lần trên lên nhưng đều chưa bị truy cứu TNHS và chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS;

(d) Không đóng số tiền bảo hiểm đã thu hoặc đã khấu trừ của NLĐ quy định tại Điểm d Khoản 2 và Điểm c Khoản 3

Điều 216 của Bộ luật Hình sự là trường hợp người sử dụng lao động đã thu hoặc đã khấu trừ tiền đóng bảo hiểm từ tiền lương tháng đóng bảo hiểm của NLĐ nhưng không đóng cho cơ quan bảo hiểm.

Nghị quyết còn quy định cụ thể về truy cứu TNHS trong một số trường hợp cụ thể. Theo đó:

(a) Trong trường hợp một người thực hiện nhiều lần cùng một hành vi quy định tại các Điều 214 và Điều 215 của Bộ luật Hình sự gây thiệt hại cho quỹ BHXH, BHYT, BHTN và trong các hành vi đó chưa lần nào bị xử phạt vi phạm hành chính (VPHC) và chưa hết thời hiệu xử phạt VPHC hoặc chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS; nếu tổng số tiền của các lần bị thiệt hại bằng hoặc trên mức tối thiểu để truy cứu TNHS theo quy định của Bộ luật Hình sự, thì người thực hiện nhiều lần cùng loại hành vi phải bị truy cứu TNHS về tội phạm tương ứng theo tổng số tiền của các lần bị chiếm đoạt nếu các hành vi được thực hiện liên tục, kế tiếp nhau về mặt thời gian.

(b) Trường hợp người vừa thực hiện hành vi phạm tội, vừa chiếm đoạt tiền BHXH, BHYT, BHTN vừa gây thiệt hại mà số tiền bảo hiểm bị chiếm đoạt, số tiền bị thiệt hại đều thuộc khung hình phạt cơ bản thì người phạm tội bị truy cứu TNHS theo khung hình phạt cơ bản.

Nếu số tiền bảo hiểm bị chiếm đoạt, số tiền bị thiệt hại thuộc các khung hình phạt khác nhau thì người phạm tội bị truy cứu TNHS theo khung hình phạt cao hơn.

Trường hợp số tiền bảo hiểm bị chiếm đoạt, số tiền bị thiệt hại cùng một khung hình phạt tăng nặng thì người phạm tội bị truy cứu TNHS theo cả hai tình tiết định khung tăng TNHS.

(c) Đối với người thực hiện hành vi làm giả hồ sơ BHXH, BHYT, BHTN, thẻ BHYT để chiếm đoạt tiền BHXH, BHYT, BHTN hoặc gây thiệt hại, ngoài việc bị truy cứu TNHS về tội phạm tương ứng quy định tại các Điều 214 và 215 của Bộ luật Hình sự, người phạm tội còn bị truy cứu TNHS về tội làm giả con

dầu, tài liệu của cơ quan, tổ chức; đồng thời, bị truy cứu trách nhiệm về tội sử dụng con dấu hoặc tài liệu giả của cơ quan, tổ chức quy định tại Điều 341 của Bộ luật Hình sự nếu có đủ yếu tố cấu thành tội phạm.

Nghị quyết cũng hướng dẫn không xử lý hình sự hành vi trốn đóng BHXH, BHYT, BHTN cho NLĐ thực hiện trước 0 giờ 00 phút ngày 01/01/2018 theo quy định tại Điều 216 của Bộ luật Hình sự mà tùy từng trường hợp sẽ xử lý như sau:

(a) Nếu chưa xử phạt VPHC và chưa hết thời hiệu xử phạt VPHC thì cơ quan có thẩm quyền xem xét xử phạt VPHC.

(b) Nếu đã xử phạt VPHC mà cá nhân, tổ chức bị xử phạt có tình trốn tránh, trì hoãn thi hành thì thời hiệu thi hành quy định xử phạt VPHC được xác định theo quy định tại Khoản 2 Điều 74 Luật Xử lý Vi phạm Hành chính năm 2012. Việc thi hành, cưỡng chế thi hành quy định xử phạt VPHC này thực hiện theo pháp luật về thi hành, cưỡng chế thi hành quy định xử phạt VPHC.

(c) Nếu gây thiệt hại cho NLĐ, cơ quan BHXH hoặc tổ chức, cá nhân khác thì người bị thiệt hại có thể khởi kiện dân sự yêu cầu bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng đối với người vi phạm.

Nghị quyết cũng lưu ý không coi việc đã bị xử phạt VPHC về hành vi trốn đóng BHXH, BHYT, BHTN cho NLĐ trước 0 giờ 00 phút ngày 1/1/2018 là căn cứ để truy cứu TNHS theo quy định tại Điều 216 của Bộ luật Hình sự.

Cuối cùng, Nghị quyết 05 đã xác định tư cách tự tụng của cơ quan BHXH: Theo quy định của Bộ luật Hình sự, không chỉ cơ quan BHXH và tổ chức công đoàn, mà bất kỳ ai phát hiện hành vi trốn đóng BHXH, BHYT, BHTN cũng có quyền gửi đơn tố cáo đến các cơ quan chức năng để xem xét khởi tố. Bởi việc trốn đóng BHXH, BHYT, BHTN không còn là hành vi khởi kiện dân sự. Công đoàn nếu thấy có dấu hiệu vi phạm có quyền gửi văn bản đến cơ quan điều tra xem xét khởi tố.

Hiệu lực:

Nghị quyết này đã được Hội đồng Thẩm phán TANDTC thông qua ngày 25/6/2019 và có hiệu lực thi hành kể từ ngày 01/9/2019./.